

*Л. В. Тульчак, м. Вінниця, Україна,
milatvin@ukr.net*

*Л. Е. Габріїчук, м. Вінниця, Україна
LiudmylaHabriichuk@gmail.com*

L. V. Tulchak, Vinnytsia, Ukraine

L. E. Habriichuk, Vinnytsia, Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ІНШОМОВНИМИ ТЕКСТАМИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ В НЕМОВНОМУ ВУЗІ

***Анотація.** В даній статті розглядаються деякі особливості роботи з науково-популярною та науково-технічною літературою у немовному вузі. Наведені види вправ і матеріали демонструють різноманіття форм і методів роботи з іншомовними текстами зі спеціальності в технічному вузі. Розглядається роль вибору методів і прийомів роботи у формуванні продуктивних навичок читання та їх вдосконалення на усіх етапах навчання іноземній мові. Читання є одним з найважливіших видів комунікативно-пізнавальної діяльності. Читання сприяє засвоєнню усіх аспектів іноземної мови і видів мовленнєвої діяльності. Деякі питання проаналізовані як в теоретичному, так і в практичному плані.*

***Ключові слова:** іншомовні тексти, тексти зі спеціальності, науково-популярна література, науково-технічна література, немовний вуз, методи роботи, навчання іноземній мові, форми читання.*

***Abstract.** This article deals with some peculiarities of the work with scientific and popular scientific and technical literature in a technical university. Given types of exercises and materials to them demonstrate the variety of forms and methods of the work with foreign texts in specialty in technical universities. The role of choosing methods and techniques of the work when forming skills of productive reading and their improvement at all stages of learning a foreign language is considered. Reading*

is one of the most important types of communicative and cognitive activity. Reading promotes mastering all aspects of foreign language and speech activity. Some of the issues are analysed both in theoretical and practical terms.

Keywords: *foreign language texts, the texts in specialty, scientific and popular literature, scientific and technical literature, technical university, methods of work, teaching a foreign language, forms of reading.*

В роботі з іншомовними текстами в немовному вузі, особливо на початковому етапі навчання, дуже важливо зберегти спадкоємність вибору методів і прийомів роботи, намагаючись не зруйнувати вже утворений стереотип. Тому основні методи роботи з текстами зі спеціальності в цей період залишаються незмінними, змінюється тільки співвідношення окремих видів завдань, а самі завдання, наприклад по словотвору, набувають більш поглибленого і самостійного характеру. Все більшу роль приділяють роботі зі словником, різного роду довідниками, а основною формою читання стає читання про себе.

Читання – це самостійний вид мовленнєвої діяльності, який забезпечує письмову форму спілкування. Читання займає одне з головних місць по використанню, важливості та доступності. У процесі читання відбувається осмислення і оцінка інформації, що міститься в тексті. Читання є одним з найважливіших видів комунікативно-пізнавальної діяльності. У читанні виділяють змістовний план, тобто про що текст, і процесуальний план, тобто як прочитати і озвучити текст. У змістовному плані результатом діяльності читання є розуміння прочитаного, у процесуальному – сам процес читання, тобто співставлення графем з фонемами. Читання вголос і про себе, повільне і швидке, з повним розумінням або з загальним охопленням змісту, формує внутрішній мовний слух.

Постає проблема збільшення швидкості читання. На швидкість читання іноземною мовою впливають не лише граматичні, лексичні, а й інші труднощі. Мабуть, індивідуальні особливості читача переносяться і на процес читання

іноземною мовою і уповільнюють або пришвидшують його. Власне перевага в якості основної форми читання – читання про себе – вже в значній мірі вирішує проблему збільшення швидкості цього процесу.

Багато відомих педагогів, вчених, методистів та психологів працюють над психологією оволодіння навичками читання та над питанням читання вголос і про себе. На перший погляд здається, що читання про себе відрізняється від читання вголос тільки тим, що в першому відсутня вимова. Проте, таке уявлення вважається дуже спрощеним.

Говорячи про читання, як про активний вид мовленнєвої діяльності, ми не повинні забувати, що читання вголос – це вторинний вид діяльності в реальній комунікації. Читання вголос широко використовується для навчання вимові і є обов'язковим компонентом при поясненні нового мовного матеріалу. Читання вголос використовується, як засіб контролю вміння студента декодувати зорові сигнали в звукові на рівні слова, речення, тексту. Отож, можна зробити висновок, що читання вголос гальмує розвиток тихого читання про себе, так як привчає студентів до повної розгорнутої вимови матеріалу.

Спеціалісти в області удосконалення навиків читання студентів, поділяють всіх тих, хто читає про себе, на три категорії:

- 1) motor reader – читач, який супроводжує читання рухом органів мови;
- 2) auditory reader – читач, який подумки слухає прочитане без артикуляції органів мови;
- 3) visual reader – читач, який сприймає фрази цілком, не зупиняючись ні для того, щоб подумки вимовити, ні для того, щоб подумки їх почути.

Читання про себе – це дуже складний процес. Своєрідність його в порівнянні з читанням вголос полягає у тому, що кількість і тривалість пауз між фіксаціями ока на словах при такому виді читання зменшується. При голосному читанні кількість слів, що сприймаються в одну фіксацію менше, ніж при тихому читанні. Існують і психологічні особливості, які стоять перед читачем при тихому і голосному читанні.

Задача читання вголос полягає в тому, щоб слухач зрозумів зміст прочитаного тексту. Воно в переважній більшості випадків передбачає слухача. Це читання – для інших. Читання ж про себе завжди є читанням тільки для себе. Читання для інших завжди повинно бути в якійсь мірі виразним і доступним слухачам. Це різко ускладнює задачу: читачу необхідно не тільки зрозуміти думки автора, але і знайти способи найкращого їх вираження вголос. При читанні про себе процес розуміння головної думки автора визначається потребами тільки особистого з'ясування і засвоєння прочитаного тексту читачем. Отож, можна зробити висновок про те, що розвиток навичок читання про себе розвиває швидкість читання, так як не доводиться «промовляти слова».

Робота над розвитком навичок читання про себе, щоб збільшити швидкість читання, є однією з першорядних задач в немовному вузі. Проте, визнаючи роботу над технікою читання і над розвитком навичок читання про себе, щоб збільшити швидкість читання, достатньо актуальною задачею першого етапу навчання, ми, тим не менш, розуміємо, що головною задачею роботи над текстами різного роду є вміння витягнути з них необхідну інформацію, а також швидко визначити, яку саме інформацію і в якому вигляді можна витягнути з того чи іншого тексту. Для реалізації цієї задачі необхідна продумана система ефективних вправ. На початковому етапі навчання читання в вузі залишається актуальною подальша робота зі словником. Вправи на словотвір повинні зайняти провідне місце в системі вправ, які формують вміння користуватись словником.

Говорячи про вправи на словотворення, ми маємо на увазі не тільки розширене знайомство з елементами словотворення, тобто кількісні зміни, але і якісно інший підхід до цього виду роботи, її поглиблення. Якщо в школі можна було обмежитися тільки ознайомленням учнів зі значенням і походженням окремих префіксів і суфіксів та закріпленням їх за допомогою вправ, то у вищому навчальному закладі ця робота повинна стати постійною; процес

утворення слів від одного кореня повинен все більше розкриватися перед студентами.

Звичайно, що подібна робота потребує від викладача більшої підготовки і пошуку матеріалів, які в більшості посібників представлені у вигляді розрізнених прикладів і окремих вправ.

Пропонуємо деякі види вправ на словотвір:

1. Випишіть з тексту слова із заданими суфіксами.
2. Випишіть з тексту слова із заданими префіксами.
3. Випишіть з словника декілька слів із заданими суфіксами і наведіть їх основні значення.
4. Випишіть з словника декілька слів із заданими префіксами і визначте їх значення.
5. Випишіть з тексту слова з одним певним афіксом і визначте його значення.
6. Випишіть з тексту похідні слова, які мають одну і ту ж саму модель. Наведіть приклади інших слів, побудованих за тією ж моделлю.

Окрім цих видів вправ, призначених сформулювати вміння користуватися словником, можна рекомендувати вправи на вибір потрібного значення слова з низки синонімів. Цей вид роботи цікавий тим, що студент не повинен обмежуватись лише першим значенням заданого слова в словнику, але й повинен знайти і всі інші, щоб зробити правильний вибір.

Для того щоб подолати граматичні труднощі, студентам необхідно напрацювати певні навички і довести їх до автоматизму. При цьому існує точка зору, що і під час навчання читання, а не тільки під час навчання усного мовлення, можна виробити в студентів навички впізнавання і виділення в тексті характерних для нього мовних моделей, поступово доводячи ці навички до автоматизму. Під час навчання читання важливо, щоб студенти у наборі окремих слів (чим їм перш за все представляється речення, сприйняте візуально) бачили певний взаємозв'язок цих слів, які складають певну структуру – мовну модель. Визначивши характер моделі, студенти набагато

легше встановлять зв'язок між її членами, а отже, і семантику самої моделі, а за нею і сенс речення, побудованого за цією моделлю.

Наведемо приклади, які можуть бути використані при читанні, а в даному випадку і при читанні науково-популярної та науково-технічної літератури.

1. Виявлення моделі в реченні за знайомими лексичними і граматичними елементами.

2. Виявлення в реченні групи слів, що використовуються для розширення моделі або окремих її членів.

3. Зображення речень у вигляді моделей.

4. Визначення моделей за типом присудка та інше.

Щоб застосовувати ці та інші вправи в практичній роботі з науково-популярною та науково-технічною літературою, необхідний чітко продуманий список мовних моделей, засвоєння і закріплення яких забезпечується систематичною повсякденною роботою. Слідом за вибіркою потрібних моделей і моделей, які підлягають обробці, необхідно розробити методику роботи з кожною з них. Цілком очевидно, що специфіка вираження і змісту кожної моделі вимагає відповідних методів роботи над ними. Враховуючи важливість такого виду роботи над науково-популярними і науко-технічними текстами, корисно вибрати одну з моделей в якості зразка і показати, за яким планом повинна проходити ця робота. Вправи на розпізнавання і визначення моделей спочатку повинні містити однотипні моделі, щоб довести до автоматизму їх розпізнавання, і лише пізніше можна давати різнотипні моделі.

З огляду на все вищевикладене слід зазначити, що в даній статті були порушені лише деякі питання роботи з науково-популярною та науково-технічною літературою у вищому навчальному закладі. Наведені види вправ і матеріали не вичерпують усього різноманіття форм і методів роботи. Багато питань ще чекають своєї подальшої розробки як в теоретичному, так і в практичному плані. На закінчення можна зробити наступні висновки. При відсутності іншомовного оточення читання є одним із найважливіших напрямків оволодіння іноземною мовою. Воно дає змогу отримати необхідну

інформацію, сприяє розумінню студентами важливості вивчення відповідної мови, загострює інтерес роботи над нею.

Читання – найдоступніше і водночас сприяє засвоєнню всіх інших аспектів іноземної мови (фонетики, лексики, граматики) і видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, письма). Основним завданням навчання читання іноземною мовою залишається досягнення найвищого результату – читання без перекладу і розвиток вміння усвідомленого читання; формування навичок техніки читання та розвиток умінь повно й точно розуміти зміст прочитаного тексту, тобто не лише засвоїти навички техніки читання, а й вміти використовувати їх під час іншої діяльності студентів. Кінцевим результатом розвитку умінь читання є здатність студентів точно і повно розуміти зміст прочитаного тексту, вибирати потрібну інформацію, визначати основну ідею тексту, виділяти необхідні деталі, факти в тексті, визначати логіку подій.

Література:

1. Артемчук Г. Про сучасні підходи до вивчення і викладання іноземних мов / Г. Артемчук // Рідна школа. - 2003. - №9. - С. 47 - 49.
2. Бігич О. Б. Вправи з навчання техніки читання та письма іноземною мовою на початковому етапі / О. Б. Бігич // Іноземні мови - 2000. - №1.
3. Вєтохов О. Читати і ще раз читати! / О. Вєтохов // Іноземні мови в навчальних закладах. - 2005. - №2. - С. 86-95.
4. Габрійчук Л. Е. Деякі особливості роботи над іншомовними фаховими текстами в технічних вузах / Л. Е. Габрійчук, Л. В. Тульчак // Міжнародна інтернет - конференція «Лінгвістичні та педагогічні аспекти викладання іноземних мов за професійним спрямуванням» - Електронне наукове видання матеріалів конференції. - Вінниця, 2013.
5. Денисенко М. В. Використання "кольорового" навчання читання німецькою мовою / М. В. Денисенко // Іноземні мови. - 2001. - №3.

6. Коваль Г. П. Методика читання / Г. П. Коваль, Л. І. Іванова, Т. Б. Суржук // Навчальний посібник. – Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2008. - 280 с.
7. Тульчак Л. В. Форми і методи роботи з іншомовною науковою літературою в технічних вузах / Л. В. Тульчак, Л. Габрійчук // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі», 9 квітня 2015 р. - Вінниця : ВДПУ, 2015. - С. 164-166.
8. Шерстюк О. Сучасні підходи до викладання іноземних мов / О. Шерстюк, С. Ніколаєва // Іноземні мови. - 2001. - №3. - С. 49 - 56.